

LEVÉL A TÁJÉPÍTÉSZEKNEK A „TÁJKERTÉSZ” KÉPZÉS HONI EREDETÉRŐL

EGYES kollégák szerint szakterületi oktatásunk centenáriumi évét 2007-ben, mások szerint 2008-ban kellene megtartani. Rerrich Bélára való tekintettel 2008-ban valóban lehetne, mert Rerrich 1908-ban (és nem 1907-ben) kezdett tanítani a budapesti Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet rendes tanáraként. A tájépítészet diszciplína, vagy a 112 évvel ezelőtti megnevezéssel a „dísz- és tájkertészet” oktatása azonban nem 1908-ban, hanem 1896-ban kezdődött jogelődünkön.

Tavaly nyáron megmutattam kollegáknak a Kertészeti Tanintézet 1919-es évkönyvének 43. oldalát, amelyen szakterületünk első hazai oktatójának, Révész Istvánnak rövid életrajza után az olvasható, hogy „tanította a számtant, mértant, földmértant, elméleti dísz- és tájkertészetet, földmérési gyakorlatokat, kertek és kertépítványok tervezését...”. (A pontok azt jelentik, hogy mást is tanított.) A válasz erre az volt, lehet, hogy tanított ilyeneket, de nem bizonyított, hogy önálló szaktárgyként, órarendi tananyagként

oktatta a „kertek, kertépítványok tervezését”, s az sem, hogy tanítványai jogosultak voltak ilyen feladatok ellátására.

A 19. században – ismereteim szerint – csak Franciaországban (Versailles, Vilvorde) és Belgiumban (Gand, Gent) tanítottak – mai szóval – kertépítészetet. A híres német kerttervező iskola, Berlin-Dahlem 1903-ban létesült (a schönebergi intézet utódaként). Az USA egyetemén is a 20. század elején kezdtek kertépítészetet tanítani. Ilyen értelemben nem mindegy, hogy hazánk az idő-, illetve a „rangsorban” a harmadik, vagy a tizenharmadik helyen áll-e. Itt tartva, az sem, hogy az országok versenyében az időrendi sort tekintve mikor, hol, ki kezdett – magyar kifejezéssel – tájrendezést tanítani. Ahogyan az sem, hogy Európában egyedülálló módon miért hazánkban van tájépítészeti kar, amelyen immár településtervezőket is képeznek?

A Budapesti Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet 1894-ben létesült az 1853-ban született Kertész Iskola utódaként. A Tanintézet igen korszerű – az

akkor működő európai intézményeknek megfelelő – tantervvel indult. Az 1919-es évkönyvben közzétett végbizonyítványban tizenkét alap- és mellék-tantárgy, illetve tizenegy szaktantárgy szerepel. A végzeteket a tantárgyi osztályzatokon túlmenően öt összesítő jellegű értékjeggyel minősítették. A Gyulai László által 1894-ben rajzolt végbizonyítványban az alapozó tárgyak között a „mértan” és a „földmértan”, illetve a szaktárgyak között a „Dísz-, tájkertészet és gazdasági fatenyésztés” megnevezésűn kívül a „Rajzolás és festés” szerepel. Az öt összesítő minősítés közül egy a „kertipari munkában” mutatott teljesítményre vonatkozott (a kertépítés ipari munkának minősült; az építőipar, a kertipar analógiák). Az 1894-ben a „kerttervezés” oktatására biztosított segédtanári helyet csak két évvel később sikerült betölteni, ezért indult ez az oktatás 1896-ban. (És nem a „dísznövénytermesztés” valamilyen mostohagyermeké, hanem a végbizonyítványban a „Virág és növénykertészet” előzően, önálló diszciplínaként! No és persze furcsa volna, ha a „növénykertészet” mai hallgatóinak a rajz és festés szigorlati tárgya lenne.)

A „gazdasági fatenyésztés” megnevezés szokatlannak tűnik, és korabeli értelmezését nélkülözve, definiálásának kísérlete süppedős talajra vihet. Biztosnak tűnik azonban, hogy nem díszfák neveléséről van szó. Elképzelhető, hogy Magyaróváron, ahonnan Révészén kívül Ilseemann is jött, valóban érvényesült Nebbien géniusza? Révész a Landesverschönerung szellemében netán tájat akart erdősíttetni, tájkertészet mellé, alá „tájerdészetet” is tanítani?

Az évkönyv 29. oldalának alján „A tanintézet volt oktatói” cím után Angyal Dezsővel kezdődően, Révész Istvánnal befejezve rövid életrajzzal, képzettségük, végzettségük ismertetésével szerepelnek a tanárok, dőlt betűvel az, hogy mit tanítottak. Amikor az 1919-es évkönyvet írták, Révész már több éve Besztercebányán dolgozott. A „kerttervezést” 1908 óta tanító – az évkönyvet írató – Rerrich, úgy tűnik, becsülte elődje oktató munkáját; ismertette, értékelte tevékenységét. A végbizonyítványban még szereplő „gazdasági fatenyésztés” azonban elmaradt.

Sokszor elhangzott, hogy a művészt műve, a tanárt tanítványa minősíti. Nos, lássuk, hogyan, hol áll e tekintetben Révész István! Oktató munkáját – már említettem – 1896-ban, a millennium évében kezdte. Ebben az évben iratkozott a Tanintézetbe Morbitzer Dezső, aki 1899-ben végzett. A Fővárosi Kertészethez került, ott töltötte életét. 1930-tól 1940-ig Budapest kertészeti igazgatója volt. Ő tervezte a Gellérthegy, a Tabán, a Városmajor zöldfelületeit. (Kinek jut ma ilyen feladat, és hogyan oldaná meg!) Révész összesen mintegy negyven tanítványa közül kilenc (a tanintézetben az ő idejében végzetteknek több mint 20%-a!) töltött be szakterületünkön jelentős pozíciót; kerteket, parkokat terveztek, létesítettek, városok zöldfelületeinek fenntartását irányították. Tanítványai közül Haim Lajos Berlinben dolgozott „tájkertészként”.

Révész és Morbitzer magyar végzettséggel töltöttek be elsőként fontos szerepet szakterületünkön. Morbitzernek Révész volt az oktatója. De vajon kitől tanult Révész? A válasz egyszerűnek látszik, mert csak a német képzettséggel

Mosonmagyaróváron, az akadémia főkertészeként dolgozó, tanító Ilseemann lehetett az ott oklevelet szerzett Révész tutora.

Az előzőekben szó volt Nebbienről. Egyik munkájában szólt arról, hogy az általa Ökonomie Rat megnevezéssel végzett, a gazdasági és esztétikai értékek növeléséért kifejtett tájrendezési tevékenységet valahol tanítani kellene. Az ő korában, a Monarchiában erre egyedül Magyaróvár tűnt alkalmasnak. Az ötvenes évek elején, Magyaróváron érdeklődtem az akadémia levéltára iránt. Azt a választ kaptam, hogy a „népnyúzó gazdatisztekot nevelő” intézet felszámolása után a „papirok” az ablakon át a hóban „landoltak”.

A magyar tájépítészet oktatás kezdetének 125-ik évfordulójául a 2021-es évet ajánlanám tisztelettel

Möcsényi Mihály